

E-NEWSLETTER

1/2017

STYCZEŃ-MARZEC

SPIS TREŚCI

KRONIKA WYDARZEŃ	3
NAGRODY I WYRÓŻNIENIA	7
SEMINARIA I SPOTKANIA NAUKOWE	8
ZAPOWIEDZI	9
PUBLIKACJE	11
POZA MURAMI UNIWERSYTETU	12
DOKTORATY I HABILITACJE	13

KRONIKA WYDARZEŃ

12 stycznia w ramach seminarium późnoantycznego dr David Natal (Universidad de Salamanca), wygłosił referat "Building the metropolitan authority in the late fourth-century western church: the case of Ambrose of Milan (d. 397)".

19 stycznia odbyły się publiczne obrony prac doktorskich:

pani **Katarzyny Wagner** „Mieszczanie i podatki. Nierówności majątkowe w wybranych miastach Rzeczypospolitej w XVII wieku” przygotowanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Michała Kopczyńskiego oraz pana **Piotra Chmiela** „Antemurale christianitatis? Dyplomacja wenecka wobec obcości i ekspansji osmańskiej (1573-1645)” przygotowanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Jana Kieniewicza. Autoreferaty znajdą Państwo na s. 13.

20 stycznia miała miejsce promocja książki Jiriego Friedla "Żołnierze banici. Brygada Świętokrzyska Narodowych Sił Zbrojnych w Czechach w 1945 roku". W spotkaniu moderowanym przez dr. hab. Piotra Majewskiego wziął udział autor.

25 stycznia odbyło się spotkanie promocyjne książki "Miasta wielu religii. Topografia sakralna ziem wschodnich dawnej Rzeczypospolitej". Z redaktorami publikacji, Melchiorem Jakubowskim, Maksymilianem Sasem i Filipem Walczyńską. Spotkanie z redaktorami prowadził prof. Michał Kopczyński.

7 lutego o godzinie 18.00 w Domu Spotkań z Historią przy ulicy Karowej 20 w ramach dyskusji panelowej z udziałem historyczek i historyków z Polski i Niemiec przedstawionych zostało kilka przykładów z badań nad Polską, prowadzonych poza jej granicami. Pracownicy Centrum Studiów Polonoznawczych im. Aleksandra Brücknera zaprezentowali aktualne projekty badawcze i profil studiów polonoznawczych w Halle i Jenie, natomiast rozmowa naukowców z Polski i Niemiec dotyczyła ich współpracy w ramach konkretnych projektów naukowych. W dyskusji moderowanej przez prof. Jerzego Kochanowskiego z IH UW wzięli udział Anna Grochocka, Paulina Gulińska-Jurgiel, Dobrochna Kałwa (IH UW), Olga Linkiewicz, Stephan Stach i Jakub Gałęziowski (IH UW).

8 lutego w Auditorium Maximum odbyła się współorganizowana przez Instytut Historyczny i Wydawnictwo Znak debata "Czy warto jeszcze mówić o Auschwitz", z udziałem Zofii Posmysz, Michała Wójcika, Magdaleny Tulli, Magdaleny Kicińskiej, Andrzeja Kacorzycy, Marka Kraszewskiego i Dobrochny Kałwy. Pretekstem do debaty były książki Zofii Posmysz „Wakacje nad Adriatykiem” i wywiad-rzeka „Królestwo za mgłą”.

24 lutego na seminarium doktorskim prof. Marii Koczerskiej, dr Piotr Okniński wygłosił referat "Przeszłość jako fundament ładu politycznego w średniowiecznym polskim mieście".

9 marca na Zamku Królewskim w Warszawie dr Piotr Kroll z IH UW wygłosił referat pt. „Kozacy i Tatarzy: wspólny problem i źródło konfliktu?” Było to kolejne spotkanie w ramach wykładów "Sześć wieków relacji polsko-tureckich", którego współorganizatorem jest IH UW.

20 marca o godz. 17.00 w sali B odbyło się zebranie naukowe Zakładu Historii XIX wieku, na którym dr Monika Polit wygłosiła referat: "Icchak Lejbusz Percec -- pisarz i społecznik".

27 marca o godz. 15.00 w Zakładzie Historii Starożytnej dr Stephanie West z Uniwersytetu w Oxfordzie wygłosi wykład „Herodotean Study at a Cross-roads: the dilemma of the «source-citations»”.

UCHWAŁA RADY NAUKOWEJ INSTYTUTU HISTORYCZNEGO W SPRAWIE NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ

---

25 stycznia Rada Naukowa IHUW podjęła uchwałę dotyczącą projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

34 OLIMPIADA HISTORYCZNA DLA LICEÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

W styczniu w Instytucie Historycznym UW odbył się etap okręgowy olimpiady historycznej dla uczniów liceów mazowieckich, organizowanej przez Polskie Towarzystwo Historyczne. Inauguracja olimpiady i egzaminy pisemne odbyły się 14 stycznia, egzaminy ustne i wręczenie nagród - 22 stycznia. Opiekunem i organizatorem olimpiady był prof. Ryszard Kulesza z IH UW, w komisji egzaminacyjnej zasiadali: dr hab. Stefan Ciara prof. UW, dr hab. Michał Leśniewski, dr Konrad Bobiatyński i dr Piotr Kroll.

Wręczenie nagród

I OLIMPIADA HISTORYCZNA GIMNAZJALISTÓW

W dniu 4 marca w Instytucie Historycznym odbyły się eliminacje centralne - egzamin ustny I Olimpiady Historycznej Gimnazjalistów, edycja 2016/2017, organizowanej przez Polskie Towarzystwo Historyczne na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej. Wzięło w nich udział 66 uczniów, z których 31 uzyskało tytuł laureata Olimpiady Historycznej Gimnazjalistów.

W pracach komisji egzaminacyjnych uczestniczyli pracownicy Instytutu Historycznego: dr hab. Krzysztof Skwierczyński; prof. dr hab. Barbara Wagner; dr hab. Jarosław Czuby, prof. UW; dr hab. Alicja Kulecka, prof. UW; dr hab. Katarzyna Błachowska; dr hab. Urszula Kosińska; dr hab. Michał Leśniewski; dr Piotr Kroll.

Uroczyste zakończenie olimpiady odbyło się następnego dnia w Sali Kolumnowej. Podsumowania dokonali Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej Maciej Kopeć, Prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego prof. dr hab. Krzysztof Mikulski, Prorektor Uniwersytetu Warszawskiego dr hab. Jolanta Choińska-Mika prof. UW, Dziekan Wydziału Historycznego dr hab.

Małgorzata Karpińska prof. UW oraz Dyrektor Instytutu Historycznego dr hab. Łukasz Niesiołowski-Spanò. Uroczystość poprowadziła Przewodnicząca Komitetu Głównego Olimpiady dr hab. Małgorzata Machałek prof. US.

Uroczyste zakończenie olimpiady

Nad organizacją eliminacji centralnych i uroczystego zakończenia I Edycji Olimpiady Historycznej Gimnazjalistów czuwali p. Barbara Łochowska, studentka studiów magisterskich w Instytucie Historycznym i p. Roman Żuchowicz, doktorant w Zakładzie Historii Starożytnej Instytutu Historycznego.

Ze strony Olimpiady Historycznej Gimnazjalistów:

„Składamy podziękowania wszystkim, którzy zaangażowali się w organizację tegorocznej edycji Olimpiady Historycznej Gimnazjalistów. Szczególne podziękowania składamy władzom Wydziału Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego za pomoc w organizacji eliminacji centralnych Olimpiady. Komitet Główny Olimpiady Historycznej Gimnazjalistów.”

Katarzyna Błachowska

WARSZTATY DLA NAUCZYCIELI

W dniu 18 marca odbyły się w Instytucie Historycznym I Warsztaty Źródłowe dla Nauczycieli: Źródła epistolograficzne i pamiętnikarskie w edukacji szkolnej, zorganizowane wspólnie przez Zespół Studiów Słowiańskich i Wschodnioeuropejskich przy Komitecie Badań Historycznych PAN, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego.

Warsztaty, w których wzięło udział 30 nauczycieli historii z Warszawy i województwa mazowieckiego poprowadziła dr hab. Joanna Gierowska-Kałuża, prof. PAN, członek Zespołu Studiów Słowiańskich i Wschodnioeuropejskich

Katarzyna Błachowska

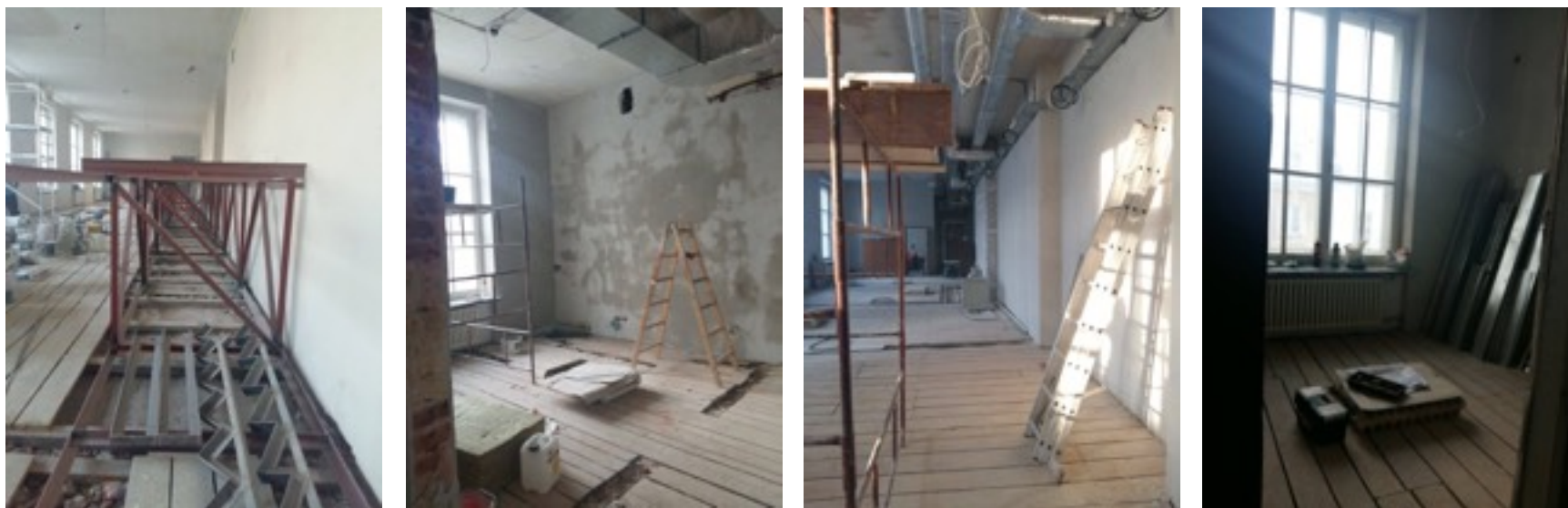

REMONT LEKTORIUM

Remont przebiega zgodnie z planem. Jak lektorium ma wyglądać w przyszłości, mogliśmy zobaczyć po raz pierwszy na marcowym posiedzeniu Rady Naukowej

---

Z ŻYCIA STUDENTÓW

---

21 stycznia pan **Mateusz Ratyński** został wybrany marszałkiem Parlamentu Studentów UW. Gratulujemy.

ERASMUS 2017/2018

W dniach 27-28 lutego odbyły się po raz kolejny kwalifikacje na studia Erasmus+. W przyszłym roku akademickim wyjadą studenci Instytutu Historycznego: **Klaudia Gumieniak** (Università degli Studi di Bologna) **Aleksander Kozubowski** (Uniwersytet w Gandawie) **Katarzyna Obarska** (Uniwersytet w Burgos) **Igor Rosa** (Université de Poitiers) **Jakub Świerżyński** (Uniwersytet Wiedeński).

MIASTA PAMIĘCI – BUKARESZT

---

24 marca w Domu Spotkań z Historią odbyła się uroczysta promocja książki „Bukareszt. Miasto pamięci”. ten popularnonaukowy przewodnik jest trzecią publikacją w projekcie Miasta Pamięci, realizowanego od 2013 r. przez studentów i absolwentów IH UW. W poprzednich latach zespół zajmował się Berlinem i Budapesztem. Spotkanie zorganizował Studenckie Koło Naukowe Historyków UW, Rumuński Instytut Kultury oraz Dom Spotkań z Historią.

STUDENCI IHSA W IRANIE

W dniach 12-24 marca studenci działający w International Students of History Association wzięli udział w polsko-irańskim projekcie naukowym, przygotowanym przez

studentów IHUW i Uniwersytetu w Teheranie. Głównym punktem programu była polsko-irańska konferencja „Iran and Europe from the 16th to the 20th century”, która odbyła się na Uniwersytecie w Teheranie. Kolejnym punktem projektu było seminarium zorganizowane przez polską ambasadę poświęcone sytuacji międzynarodowej i problemom współczesnego Iranu. Uczestnicy konferencji odwiedzili polski cmentarz, na którym pochowani są żołnierze Armii Andersa.

“STUDENCI DO PIÓR”

Parafraza hasła Marca '68. uczestnicy warsztatów dziennikarskich, które są częścią programu specjalizacji: Popularyzacja historii z elementami dziennikarstwa, opublikowali w zeszłym roku kilka artykułów.

Magda Suchodolska

- Muszkieterowie "Kapitana" Witkowskiego: historia okupacyjna, „Ale Historia” (21/2016, 23 maja);
- Muzyka polityka, „Polityka” (46/2016, 8-15 listopada);
- Franciszek Niepokólczycki, niezłomny prezes WiN-u, „Ale Historia” (2/2017, 9 stycznia);

Mikołaj Kwiatkowski

- Dręczenie kartuskie: historia z II Rzeczypospolitej, „Ale Historia” (22/2016, 30 maja);

Paweł Lesisz

- Zapach smaru i kadzidła, „Wprost” (2/2017, 8 stycznia).

Marcin Zaremba

NAGRODY I WYRÓŻNIENIA

NAGRODA IM. STANISŁAWA SAWICKIEGO

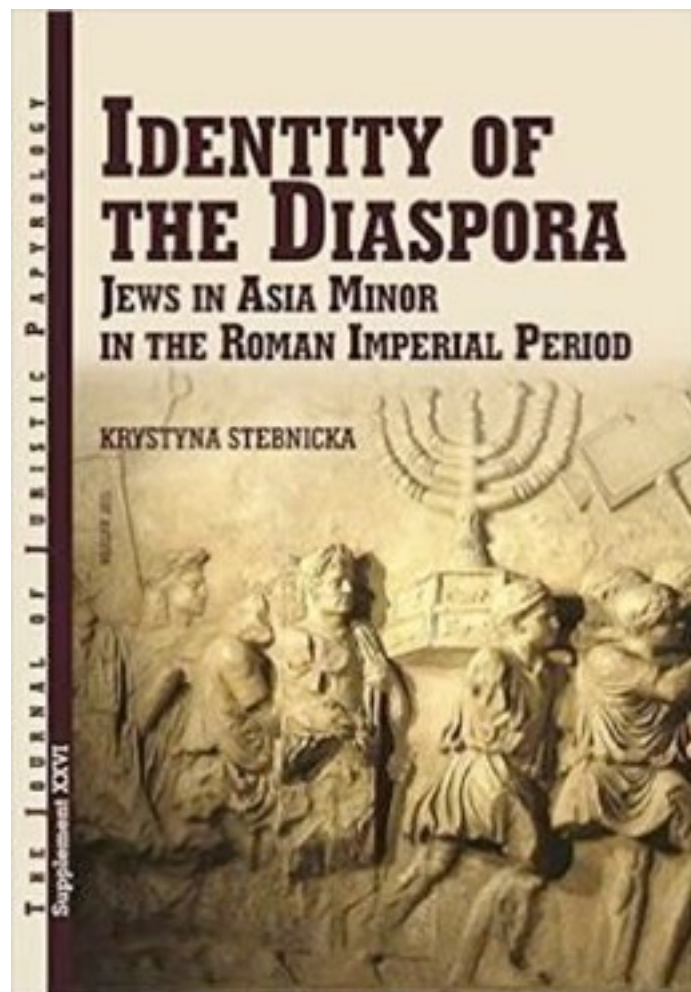
dr hab. **Grażyna Szelaągowska**, prof. UW została uhonorowana Naukową Nagrodą im. Stanisława Sawickiego za wybitne osiągnięcia badawcze, zasługi na polu kształcenia młodego pokolenia skandynawistów oraz wieloletnią pracę organizacyjną z udziałem placówek polsko-skandynawskich.

NAGRODA STOWARZYSZENIA HISTORYKÓW STAROŻYTNOŚCI

---

dr hab. **Krystyna Stebnicka** otrzymała nagrodę Stowarzyszenia Historyków Starożytności za książkę “Identity of the Diaspora. Jews in Asia Minor in the Roman Imperial Period”.

SEMINARIA DOKTORSKIE

SEMESTR LETNI

SEMINARIUM DOKTORSKIE PROF. MARII KOCZERSKIEJ

---

*Seminarium odbywa się w piątki, o godz. 17.00
Sala im. Aleksandra Gieysztora (nr 125)*

24 marca

dr Olga M. Przybyłowicz – Dokumenty klarysek gnieźnieńskich (XVI-XIX w.) w Archiwum Diecezjalnym Gnieźnieńskim: charakterystyka i sposoby ich uwierzytelniania

21 kwietnia

mgr Tomasz Związek – Zarys tematyki pracy doktorskiej i uwagi źródłoznawcze o rejestrach poborowych powiatu kaliskiego z pocz. XVI w.

19 maja

mgr Jakub Turek – „Nos fratres conventus sancti Adalberti”. Dokumenty wystawione przez konwent dominikanów wrocławskich w latach 1390 – 1415, przechowywane w Archiwum Państwowym we Wrocławiu”

2 czerwca

dr Piotr Guzowski – Od opola do wsi samorządowej - ewolucja organizacji wsi i samorządu wiejskiego od XI do XV wieku

9 czerwca

Szymon Titkow – Między tronem dziedzicznym a elekcyjnym. Program ideowy pieczęci królewicza Kazimierza Kazimierzowica Jagiellończyka z okresu starań o koronę węgierską w 1471 roku.

16 czerwca

dr Tomasz Jaszczołt – Kopicjana - odpisy z zaginionych staropolskich ksiąg sądowych jako źródło do dziejów wschodniego Mazowsza i Podlasia

---

SEMINARIUM DOKTORSKIE PROF. MIROSLAWA NAGIELSKIEGO

---

*Seminarium odbywa się co drugi czwartek, o godz. 17.00
w sali 114*

9 marca

mgr Albert Borowiak – Bitwa pod Piławcami w 1648 r.: próba nowej interpretacji

23 marca

dr Przemysław Gawron – Organizacja autoramentu cudzoziemskiego podczas wojny z Moskwą w latach 1609-1618

6 kwietnia

mgr Jacek Wilamowski – Rotmistrz Aleksander Kosiński i rodzina Kosińskich z ziemi zawkrzeńskiej od końca XV do początku XVIII wieku

20 kwietnia

dr Zbigniew Hundert – Jacek Boratyński. Studium zawodu żołnierskiego w drugiej połowie XVII wieku

11 maja

mgr Michał Boczkowski – Dragonia koronna w drugiej połowie XVII wieku. Problemy badawcze

25 maja

mgr Zbigniew Chmiel – Trofea wojskowe zdobyte przez armię koronną w latach 1648-1653

8 czerwca

mgr Ivan Gavryluk, Logistyka w działaniach wojennych polsko-kozackich w latach 1648-1651

ZAPOWIEDZI

SYMPOZJUM: „ARTEFAKT W BADANIACH NAD HISTORIĄ SPOŁECZNO-KULTUROWĄ”

Zespół Badawczy Historii Społecznej Polski XIX i XX wieku zaprasza w **czwartek, 20 kwietnia** na seminarium warsztatowe „Artefakt w badaniach nad historią społeczno-kulturową”, w sali 108 w Instytucie Historycznym (Budynek Dydaktyczno-Administracyjny)

PROGRAM SYMPOZJUM:

10.00-13.15 - Część I

prof. dr hab. Andrzej Szwarc, „Wprowadzenie”

dr Włodzimierz Pessel, „Kulturoznawca pośród przedmiotów. Wybrane teorie a doświadczenia badawcze «antropologa nieczystości»”.

mgr Joanna Bartuszek, „Fotografia wsi i jej mieszkańców – źródło czy przedmiot badań?”

dr Małgorzata Moźdzynska-Nawotka, „Trzy odsłony jednego kimona.”

mgr Zuzanna Żubka-Chmielewska, „Pamiętka, znak czasów, świadectwo mody. Warstwy interpretacji ubioru na przykładzie strojów ślubnych z czasów PRL.”

Dyskusja

14.15 – 17.00 - Część II

dr hab., prof. UW Małgorzata Karpińska, „Butelecza laudanum – artefakt w genderowych oparach.”

dr hab., prof. UW Grażyna Szelańska, „Artefakty i historia intymna.”

dr Agnieszka Rosales-Rodriguez, „Kobiece rękodzieła i wyzwalanie kobiecego podmiotu.”

dr Agnieszka Janiak-Jasińska, „Różne role papierosa – z badań nad upowszechnianiem się palenia papierosów na przełomie XIX i XX wieku.”

Dyskusja

REFERAT DR. JAMIEGO WOODA "FORMATIVE SPACES: MAKING MONKS IN EARLY MEDIEVAL IBERIA"

Zakład Historii Starożytnej serdecznie zaprasza na referat "Formative Spaces: Making monks in early medieval Iberia" który wygłosi Dr Jamie Wood (University of Lincoln). Referat zostanie wygłoszony w ramach seminarium późnoantycznego, w **czwartek, 6 kwietnia, o godz. 16.45**, w Bibliotece Zakładu Papirologii, w budynku Wydziału Prawa (Collegium Iuridicum I).

WYKŁAD PROF. SVENA EKDAHLA „MODERN BATTLEFIELD ARCHAEOLOGY AT GRUNWALD”

---

24 kwietnia, o godz. 17.15, w Sali Kolumnowej wystąpi prof. Sven Ekdahl, z wykładem: "Modern Battlefield Archaeology at Grunwald" (wykład współorganizowany przez IH UW oraz Muzeum Historii Polski).

ZAPROSZENIE DO UDZIAŁU W KONFERENCJI: „EDUCARE NECESSE EST...”

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Archiwum Państwowe w Warszawie, Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych zapraszają do udziału w II Ogólnopolskiej Konferencji Archiwistów i Historyków „Educare necesse est...”, która odbędzie się w Warszawie, **6–7 czerwca 2017 r.**

Zważywszy na fakt, iż działania edukacyjne i popularyzacyjne stały się ważnym elementem w działalności archiwów państwowych, jak również na duże zainteresowanie tematyką ubiegłorocznej I Ogólnopolskiej

Konferencji Archiwistów i Historyków „Educare necesse est — ale jak i dlaczego?”, uprzejmie informujemy, że w roku bieżącym zostanie zorganizowana kolejna już konferencja w ramach cyklu „Educare necesse est...”, która koncentrować się będzie na konkretnych tematycznie źródłach, nawiązujących do rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości oraz pokazujących, w jaki sposób kształtowała się świadomość Polaków. Celem tego projektu jest nie tylko charakterystyka źródeł, ale też omówienie możliwości ich wykorzystania zarówno przez archiwum, jak i nauczyciela czy ucznia, czyli zwrócenie uwagi na metodykę pracy ze źródłem. Zamierzamy również zorganizować seminarium/lub warsztaty poświęcone metodyce przygotowywania wystaw i wydawnictw popularyzujących materiały archiwalne, jak również praktycznej realizacji różnych form działań edukacyjnych.

Termin nadsyłania zgłoszeń wystąpień: **30 kwietnia 2017 r.** Zgłoszenia udziału w konferencji przyjmujemy do **20 maja 2017 r.**

Szczegółowe informacje [na stronie](#)

**ZAPROSZENIE DO UDZIAŁU W KONFERENCJI:
„W NIEWOLI. DOŚWIADCZENIE JENIECKIE,
REGULACJE PRAWNE, OTOCZENIE SPOŁECZNE
NA PRZESTRZENI WIEKÓW”**

Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego oraz Stowarzyszenie Miłośników Historii Wojskowości “Pola Chwały” zapraszają do udziału w VI edycji ogólnopolskiej interdyscyplinarnej konferencji naukowej poświęconej nietradycyjnym perspektywom historii wojskowości i badań nad konfliktami zbrojnymi (tzw. nowej historii wojskowości), która odbędzie się na zamku w **Niepołomicach 21-23 września.**

Tematem tegorocznej konferencji jest szeroko rozumiany problem jeńców wojennych w różnych epokach i kontekstach historycznych. Ciekawią nas zarówno współczesne konteksty wykorzystywania historycznych doświadczeń i regulacji kwestii jenieckiej, jak i pytanie, na ile pojęcie “jeńców wojennych” odnosi się do epok dawnych oraz w jaki sposób zjawisko to zmieniało się na przestrzeni wieków?

Zgłoszenia do udziału w konferencji zawierające temat wystąpienia oraz abstrakt (200-400 słów) prosimy wysłać **do 7 maja 2017 r.** na adres mailowy: konferencja.polachwaly@gmail.com.

Szczegółowe informacje [na stronie](#)

**KONKURS NA NAJLEPSZE PRACE DOKTORSKIE I
MAGISTERSKIE DOTYCZĄCE HISTORII I
DOROBKU INSTYTUTU LITERACKIEGO W
PARYŻU**

Stowarzyszenie Instytut Literacki Kultura oraz Fundacja Kultury Paryskiej ogłaszają nabór do pierwszej edycji Konkursu na najlepsze prace doktorskie i magisterskie związane tematycznie z historią i dorobkiem Instytutu Literackiego w Paryżu. Celem Konkursu jest pobudzanie w środowisku naukowym zainteresowania historią działalności Instytutu Literackiego w Paryżu i „Kultury” oraz biografiami i dorobkiem ich założycieli i twórców, w tym przede wszystkim Jerzego Giedroycia.

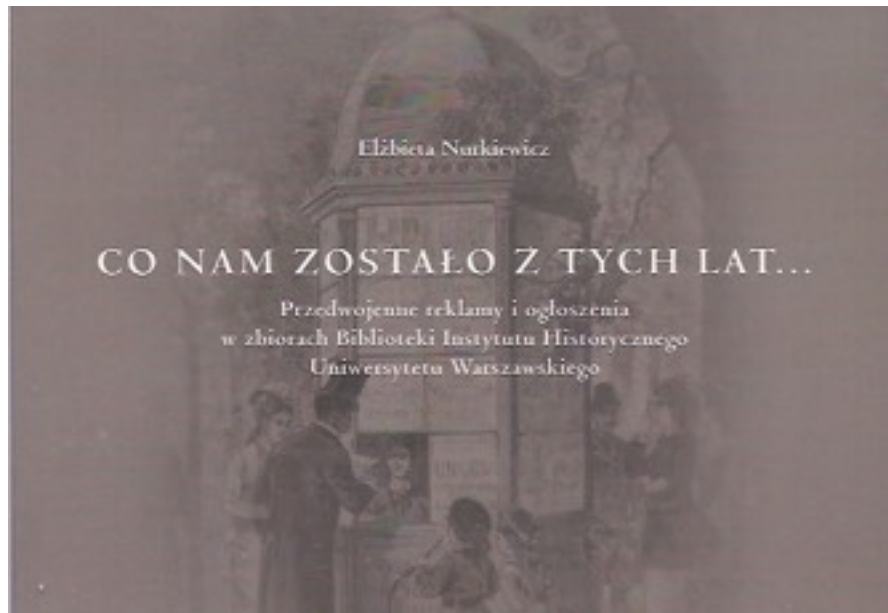
Prace należy składać w terminie do **1 sierpnia 2017 roku.** Decyzja Jury Konkursu w składzie: Bogumiła Berdychowska, prof. dr hab. Rafał Habielski, Wojciech Sikora, prof. dr hab. Rafał Stobiecki, dr Marek Żebrowski, ogłoszona zostanie nie później, niż do 31 grudnia bieżącego roku.

Na Laureatów czekają następujące nagrody pieniężne: w kategorii prac magisterskich - 7.000 PLN (brutto), w kategorii rozpraw doktorskich - 10.000 PLN (brutto).

Regulamin Konkursu znajduje się pod linkiem: <http://kulturaparyska.com/pl/aktualnosci/1/konkurs>.

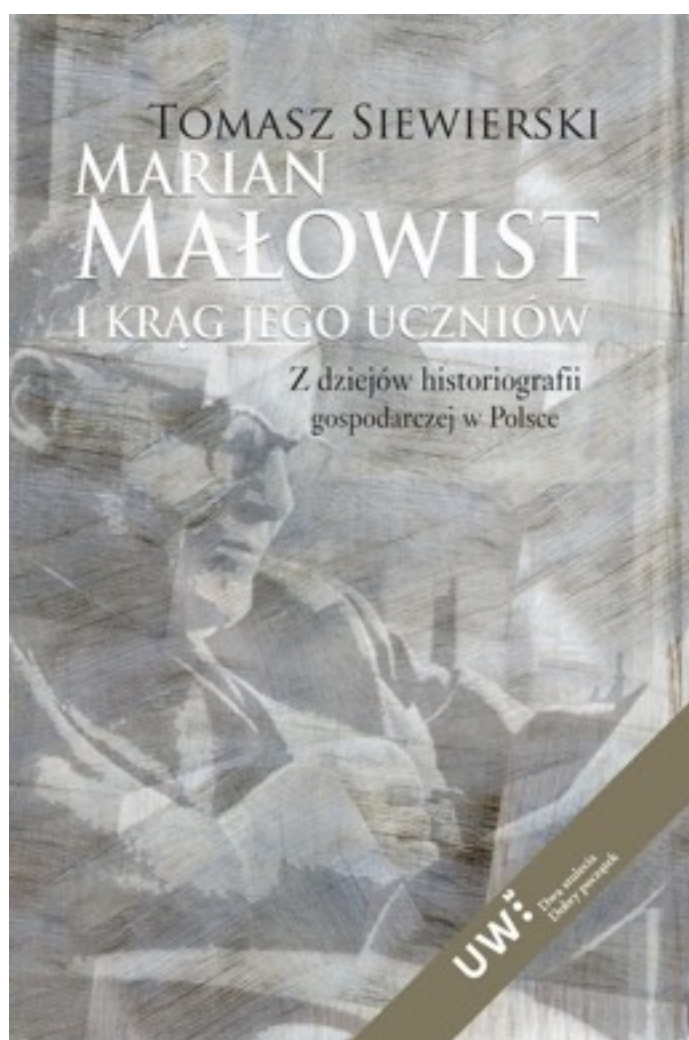
PUBLIKACJE

Elżbieta Nurkiewicz,
Co/ nam zostało z tych lat... Przedwojenne
reklamy i ogłoszenia w zbiorach Biblioteki
Instytutu Historycznego Uniwersytetu
Warszawskiego, Milanówek: Dzikie Ptaki, 2016,
ss. 53

ISBN 978-83-939217-1-3

Wydawnictwo źródłowe zawiera materiały
ikonograficzne, znajdujące się w zbiorach Biblioteki
IHUW.

Tomasz Siewierski, Marian Małowist i krąg jego
uczniów. Z dziejów historiografii gospodarczej
w Polsce, Oficyna Wydawnicza ASPRA,
ISBN 978-83-7545-726-1

Reasumując, z zadania udowodnienia (jeśli takie sobie postawił), że używanie pojęcia „szkoła Małowista” jest w pełni zasadne, autor bez wątplenia się wywiązał, a przy okazji solidnie wzbogacił i uporządkował naszą wiedzę na temat ważnego segmentu warszawskiej powojennej historiografii – cech intelektualnych oraz towarzysko-zawodowej spójności tego, klarownie zdefiniowanego grona osób. Nie ulega bowiem wątpliwości, że po lekturze rozprawy Tomasza Siewierskiego dysponujemy – także my, uczestnicy i „pamiętający” – bardziej wyrazistym obrazem omawianego środowiska, jego struktury i cech, a także skali międzynarodowego oddziaływania. A nie jest to bez znaczenia, jako że każde tego typu ujęcie, do którego, z uwagi na jego syntetyczność, będą zaglądać kolejni zainteresowani, utrwala bardzo konkretny obraz – eksponując określone wątki i oceny.
Z recenzji prof. Wojciecha Tygielskiego

POZA MURAMI UNIWERSYTETU

WYWIADY:

W cyklu „Rozmowy na 25-lecie Fundacji Nauki Polskiej”
dr hab. **Łukasz Niesiołowski-Spanò** udzielił wywiadu, „Historia jako nauka ścisła

Na portalu “Bieżąco” ukazał się wywiad z **Arturem Markowskim**
Bieżąco dla Żydów znaczyło co innego

Na portalu TVP Historia dr hab. Tadeusz Rutkowski opowiadał o znaczeniu Procesu Szesnastu

NA PORTALU DZIEJE.PL

Prof. Jolanta Choińska-Mika na temat roli dydaktyki w rozwoju uniwersytetu

Sejm Niemy miał prowadzić do zażegnania konfliktu - wywiad z dr hab.
Urszulą Kosińską

Historia Prus nie skończyła się do dziś dnia - wywiad z dr hab. **Piotrem Szlantą**

O procesie przywódców I Zarządu Zrzeszenia WiN - wywiad z dr hab. **Tadeuszem Rutkowskim**

W RADIO TOK FM

---

dr hab. **Paweł Żmudzki**, Jakiego początku Polski potrzebują historycy?

dr hab. **Marek Węcowski**, Jak się bawiła antyczna elita?

dr hab. **Łukasz Niesiołowski-Spanò**, Jak minister Gowin zamierza zreformować szkolnictwo wyższe?

dr **Mateusz Wilk**, Jak bohaterki Sandomierz stanął na drodze najeźdźcom ze Wschodu

GŁOSY W SPRAWACH NAUKI W POLSCE

---

dr hab. Aneta Pieniądz, Zielona droga. Otwarte repozytoria instytucjonalne a widoczność międzynarodowa dorobku naukowego, „Forum Akademickie” 2017, nr 3.

dr hab. Łukasz Niesiołowski-Spanò, wypowiedź na temat Bibliotek 2.0 na stronie Narodowego Kongresu Nauki

DOKTORATY I HABILITACJE

PIOTR CHMIEL

**AUTOREFERAT WYGŁOSZONY 19 STYCZNIA 2017 R. PODCZAS OBRONY PUBLICZNEJ PRACY
DOKTORSKIEJ ANTEMURALE CHRISTIANITATIS? DYPLMACJA WENECKA WOBEC OBCOŚCI I
EKSPANSJI OSMAŃSKIEJ (1573–1645), PRZYGOTOWANEJ POD KIERUNKIEM PROF. DR. HAB. JANA
KIENIEWICZA**

Problemem, z którym postanowiłem się zmierzyć w rozprawie doktorskiej, jest funkcjonowanie pewnej idei w działaniu określonej struktury administracyjnej. Tematem mojej rozprawy doktorskiej są więc dwa zagadnienia: idea *antemurale Christianitatis* i struktura – dyplomacja wenecka. Szerszym kontekstem obu tych tematów są interesujące mnie i dyskutowane w humanistyce zagadnienia, które wyznaczyły początkowy zakres problemowy pracy i z czasem doprowadziły do skonkretyzowania jej tematu. Zagadnieniami tymi są z jednej strony funkcjonowanie nowożytnego aparatu dyplomatycznego – na przykładzie dyplomacji weneckiej, z drugiej zaś kwestie związane z konceptualnym wyznaczeniem granicy *Christianitas* i Europy oraz jej podziałów w okresie nowożytnym, a także interpretacji ówczesnego postrzegania obcości (w tym obcości osmańskiej) czy stosunków Europy z kręgiem świata islamu.

Celem mojej rozprawy jest zatem zaproponowanie modelu interpretacji idei *antemurale Christianitatis* w kontekście praktyki aparatu dyplomatycznego Najjaśniejszej Republiki św. Marka w Imperium Osmańskim. Badaniom poddałem okres 1573–1645, tj. najdłużej trwający czas pokoju w stosunkach między obydwoma państwami w czasie aktywnej ekspansji Imperium Osmańskiego w kierunku *Christianitas*. W pracy interesowało mnie zatem, na ile idea ta wpływała na działanie dyplomacji weneckiej, a także to, w jaki sposób dyplomacja Najjaśniejszej Republiki przyczyniała się do odczytywania i kształtowania idei *antemurale*. Skoncentrowanie się na idei *antemurale* widzianej przez pryzmat działania służby zagranicznej Republiki św. Marka było rezultatem zmierzenia się z określonymi trudnościami związanymi z przeprowadzeniem badań i przygotowaniem rozprawy, które zaczęły piętrzyć się już na etapie wyznaczania jej zakresu i koncepcji.

Były to zarazem główne trudności, jakie przyszło mi rozwiązać podczas prac nad rozprawą. Wynikały one z charakteru samego przedmiotu badań, tj. idei *antemurale*, której treść i występowanie były na tyle szerokie i jednocześnie słabo określone, że konieczne było przyjęcie kilku założeń, będących następnie punktem wyjścia do prowadzonych w pracy rozważań. Po pierwsze, zdecydowałem się pozostawić poza obszarem zainteresowania późniejsze, tj. dziewiętnasto- i dwudziestowieczne interpretacje idei *antemurale* i związane z nimi narracje. Po drugie, uznałem za stosowne skoncentrować się na analizie tej idei w świetle nowożytnych źródeł weneckich. Istotną trudnością w tym przypadku był jednak brak jakiegokolwiek ówczesnego wykładu na ten temat: słowo „*antemurale*” występuje w weneckich źródłach bez bliższych objaśnień, wymagając przez to właściwego odszyfrowania. Jest więc czymś na kształt metafory, funkcjonującej w języku dyplomatycznym i odnoszącej jej desygnat – wysunięty element systemu fortyfikacji – do poszczególnych terytoriów weneckich lub do całego państwa. Po trzecie, wobec trudności z odnalezieniem pełnego wyjaśnienia idei *antemurale* w ówczesnych źródłach, zmuszony byłem odtworzyć ją na podstawie określonych, wybranych przejawów, co z kolei – dla zachowania spójności pracy – wymagało zawężenia zakresu badań. Postanowiłem zatem poszukiwać przejawów idei w praktyce politycznej, koncentrując się wyłącznie na działaniu dyplomacji weneckiej. Poza moim zainteresowaniem znalazły się ślady obawy przed ekspansją osmańską w szeroko rozumianych wytworach kultury, jak turcyki itp. Tak zakreślone przeze mnie badanie było dogodnie do przeprowadzenia ze względu na możliwość wyboru spójnej bazy źródłowej, którą stała się dokumentacja dyplomatyczna związana z misjami weneckimi w Imperium Osmańskim. W rozprawie analizuję przede wszystkim relacje i depesze stworzone przez baili – weneckich przedstawicieli w Konstantynopolu – oraz przez konsulów w Aleppo, jak również przygotowywane dla nich instrukcje; przechowywane

w Archiwum Państwowym w Wenecji. Dokumentacja ta została uzupełniona wybranymi traktatami stworzonymi w weneckim środowisku dyplomatycznym lub przygotowanymi na jego potrzeby, dostępnymi w Biblioteca Nazionale Marciana i Biblioteca del Museo Correr w Wenecji.

Te trzy założenia – zamiar wyjścia poza późniejsze koncepcje interpretacyjne, uznanie *antemurale* za metaforę dyplomatyczną niosącą określone znaczenie oraz próba jej opisu poprzez przejawy widoczne w funkcjonowaniu dyplomacji weneckiej – stanowiły punkt wyjścia do rozważań podjętych w pracy. Dalsze ustalenia są już elementami stworzonego przeze mnie modelu *antemurale*, będącego interpretacją zespołu przekonań dyplomatów weneckich i działań podejmowanych przez nich w imieniu Najjaśniejszej Republiki.

Antemurale było więc metaforą, funkcjonującą w kontekście obawy przed ekspansją osmańską lub co najmniej przed kolejnym konfliktem z państwem znanym z Bosforu. Ekspansja ta rozumiana była jako zagrożenie, które dotyczyło nie tyle lub nie tylko fizycznego przejścia Wenecji lub pewnych części świata chrześcijańskiego pod władzę osmańską, lecz ujawniała się w obawie przed obcością ekspandującego imperium i jego zasad ustrojowych. Trzecim – obok ekspansji i obcości – odnalezionym przeze mnie elementem *antemurale* była konieczność współpracy całego świata chrześcijańskiego w celu odwrócenia niebezpieczeństwa ekspansji osmańskiej.

Element pierwszy, tj. świadomość ekspansji tureckiej, zawierała w sobie echo lęków z drugiej połowy XV w. i początków XVI w., których przedmiotem była możliwość wdarcia się przez wojska osmańskie w głąb Europy i położenia kresu istnieniu świata chrześcijańskiego. Odpowiedź na tę ekspansję – bardziej conceptualna niż realna – łączyła wprawdzie typową dla krucjaty troskę o miejsca święte i o los chrześcijan w Oriencie, lecz przybrała inną formę, mając na celu zachowanie wspólnego terytorium i wspólnej kultury, czyli *de facto* była walką z konsekwencjami terytorialnego rozszerzenia się obszaru, na którym stosuje się zasady stanowiące wyznaczniki obcości osmańskiej. Z kolei funkcjonująca w dyskursie obcość osmańska jest przede wszystkim opisem rzeczywistości imperium – fascynującego wielkością i dobrą organizacją, zwłaszcza militarną – a jednocześnie znajdującego się w permanentnym kryzysie korupcji i wewnętrznego zamętu. Znajduje też wyraz w różnicach uważanych za najbardziej podstawowe: obecności tyranii i zniewolenia poddanych, w odmiennościach religijnych, które wykluczały imperium ze świata *Christianitas*, a także w różnicach kulturowych i ustrojowych – niepokojących wenecką warstwę rządzącą jako całkowicie niezgodne z wartościami właściwymi światu chrześcijańskiemu. Natomiast walka z ekspansją obcości musiała wiązać się z próbami budowania sojuszu wśród państw świata chrześcijańskiego – sama konstrukcja retoryczna metafory zakładała, że skoro istniał bastion (Wenecja), musiała też istnieć sama twierdza.

Idea takiego sojuszu odwoływała się do określonej wspólnoty polityczno-kulturowej, której miał on bronić, tj. do *Christianitas*. To ostatnie pojęcie dość konsekwentnie wyjaśniane było przez weneckich dyplomatów jako wspólnota państw chrześcijaństwa łacińskiego i obszar przez nie zajmowany. Zasadniczo nie należał do niego świat chrześcijan wschodnich, politycznie uzależnionych od Imperium Osmańskiego. Pomimo to dyplomacja wenecka, choć nie pokładała nadziei w wywołaniu wielkiego antytureckiego powstania ludności greckiej, to z zainteresowaniem analizowała sytuację Greków w Imperium Osmańskim, jak również śledziła rozwój sytuacji politycznej w państwach kaukaskich. Rozważano także, czy do potencjalnego sojuszu mogła zostać włączona safawidzka Persja: jej nieprzystawalność do Imperium Osmańskiego uzasadniano poprzez stworzenie w relacjach dyplomatycznych obrazu państwa o wysokiej kulturze elit politycznych, nad którymi rządy sprawował monarcha o przymiotach renesansowego władcy.

Jak sądzę, wszystkie te elementy koncepcji *antemurale* obecne były w umysłach dyplomatów Najjaśniejszej, wykonujących obowiązki w Oriencie. Wpływ komponentu ideologicznego, jakim było *antemurale*, widać doskonale w formułowanych doniesieniach, zaświadczających o obcości osmańskich rozwiązaniach ustrojowych, spodziewanej ekspansji państwa sułtanów, a także w poszukiwaniach potencjalnych sojuszników do walki z imperium. W przypadku niektórych państw – jak Persji czy Rzeczypospolitej – główną motywacją kontaktów politycznych podejmowanych przez Najjaśniejszą Republikę było właśnie nawiązanie współpracy ukierunkowanej na szkodę Imperium Osmańskiego. Liczne wzmianki na ten temat w źródłach dyplomatycznych świadczą o trwałości omawianej idei w weneckich koncepcjach politycznych, pomimo

niesprzyjających warunków, które zasadniczo uniemożliwiały stworzenie wielkiego sojuszu politycznego przez cały okres nowożytny. Realizacja ideału jedności świata chrześcijańskiego dokonywała się jednak głównie na niższym szczeblu, tj. wobec jednostek. Przykłady działania na ich rzecz, obejmujące chrześcijan wschodnich, misjonarzy i niewolników, odnajdujemy często w dokumentacji konsularnej. Pozwalają one stwierdzić, że Republika starała się ułatwić ich mobilność między światem muzułmańskim a Christianitas poprzez wystawianie odpowiednich zaświadczeń, często bez wymaganych opłat. Dyplomaci Najjaśniejszej finansowali też działalność duchownych należących do niektórych zakonów i działali na rzecz uwalniania niewolników. Z usług zaś wszystkich tych kategorii osób wenecka dyplomacja korzystała na różne sposoby, angażując je również jako dragomanów, nauczycieli języka, a niekiedy nawet jako szpiegów czy agentów.

Poczynione w pracy ustalenia potwierdzają znakomity poziom organizacji dyplomacji weneckiej oraz znaczenie przypisywane prestiżowi Najjaśniejszej – będącej wykładnikiem tzw. mitu weneckiego w praktyce jej służby dyplomatycznej. Uwypuklają także zauważalne zainteresowanie dyplomatów weneckich Persją i światem Kaukazu i ich dość dobre rozeznanie w zagadnieniach etnicznych i geograficznych dotyczących państw gruzińskich oraz stosunkach tych państw z Imperium Osmańskim. Przeprowadzona w pracy kwerenda wskazuje też na istotną rolę działań na rzecz chrześcijan i misjonarzy i miejsc świętych w Oriencie, podejmowanych w codziennej pracy przez weneckich dyplomatów i konsulów, a także zwraca uwagę na rywalizację w tym zakresie pomiędzy poszczególnymi państwami Christianitas. Kwerenda ta dodatkowo podkreśla konsularny aspekt pomocy okazywanej niewolnikom i wyzwolencom, analogicznej zresztą do wsparcia udzielanego pod tym względem chrześcijanom wschodnim i duchownym łacińskim. Z kolei przedstawiona w pracy analiza kontaktów wenecko-polskich potwierdza stwierdzenie Edwarda Muira o dużym potencjale kontaktów dwustronnych i niemal całkowitym braku jego wykorzystania tego potencjału.

Przeprowadzone w rozprawie badania skłaniają jednak do nieco bardziej krytycznego odniesienia się do niektórych opinii obecnych w humanistyce. Dotyczy to m. in. kwestii pojęć geograficzno-kulturowych funkcjonujących w świecie nowożytnym. Znaczenia używanych przez weneckich dyplomatów terminów niejednokrotnie różnią się od ich odpowiedników stworzonych przez ówczesnych autorów traktatów politycznych czy etnograficznych, częściej analizowanych w dzisiejszej humanistyce. Lektura dokumentów dyplomatycznych Najjaśniejszej Republiki prowadzi do wielu zaskakujących wniosków, dotyczących choćby ówczesnych podziałów Europy. Skłaniają one do zastanowienia się nad tym, czy percepcja geografii politycznej Europy, posiadana przez weneckich dyplomatów, nie była w istocie bardziej „nowoczesna” niż „nowożytna” – przynajmniej w świetle naszych wyobrażeń o nowożytnej geografii polityczno-kulturowej. Podjęta analiza prowadzi też do negatywnej oceny częstego w humanistyce zestawiania nowożytnych prób tworzenia sojuszu antyosmańskiego ze średniowiecznymi wyprawami krzyżowymi. Nowożytne próby sformowania sojuszy antyosmańskich opierały się na innych przesłankach niż krucjaty i miały miejsce w zupełnie nowych warunkach, pozbawionych średniowiecznego uniwersalizmu. W świetle przeprowadzonych badań krytycznie odnoszę się też do dekonstrukcji pojęcia zagrożenia tureckiego (Türkengefahr), jak również prób odczytywania nowożytnych kontaktów wenecko-osmańskich przez pryzmat ujęć postkolonialnych, czerpiących z teorii wypracowanych dla kontaktów Europy ze światem islamu w czasach późniejszych niż nowożytne.

Aspektem rozprawy, który uważam za nowatorski, jest wskazanie na geograficzną rozległość powiązań Wenecji. W pracy jest to widoczne zwłaszcza w odniesieniu do Kaukazu i licznych doniesień z tego obszaru, będących świadectwem dość dobrej znajomości realiów regionu i ambitnych pomysłów politycznych wiązanych z nim przez weneckich dyplomatów. Za wnoszące nową wartość uznaję też odniesienie pojęcia antemurale, tradycyjnie kojarzonego z ligą kulturową Europy Środkowej doby baroku, do Najjaśniejszej Republiki św. Marka. Głębszym znaczeniem takiego działania jest próba połączenia w jedną nić interpretacyjną zjawisk, które dotyczyły w zbliżonym stopniu obu części Europy, często nadal dzielonej przez humanistykę na część zachodnią i wschodnią. Sądzę też, że zaproponowany model antemurale może okazać się użyteczny jako kategoria analityczna w dalszych badaniach, zarówno nad rzeczywistością nowożytną, jak i – w szerszym ujęciu – nad geografiami wyobrażoną, ideą Europy i Orientu, identyfikacją etniczną i religijną, a także historią i rolą służby dyplomatycznej.

KATARZYNA WAGNER

**AUTOREFERAT WYGŁOSZONY 19 STYCZNIA PODCZAS PUBLICZNEJ OBRONY PRACY DOKTORSKIEJ
“MIESZCZANIE I PODATKI. NIERÓWNOŚCI MAJĄTKOWE W WYBRANYCH MIASTACH
RZECZYPOSPOLITEJ XVII WIEKU”, PRZYGOTOWANEJ POD KIERUNKIEM PROF. DR. HAB. MICHAŁA
KOPCZYŃSKIEGO.**

Problemy badawcze

W połowie lat 90. XX w., holenderski historyk Jan Luiten van Zanden zauważył, że już przed rewolucją przemysłową najbardziej rozwinięte gospodarczo rejony Europy (miasta holenderskie, Augsburg) były bardziej zróżnicowane ekonomicznie niż dosyć homogeniczne rejony wiejskie. Van Zanden zaproponował analizę rozwarstwienia jako cechy pozytywnej, gdyż oznaczającej zbliżający się rozwój gospodarczy danego rejonu¹.

W swojej rozprawie postanowiłam sprawdzić czy obciążenia podatkowe nakładane na mieszkańców większych miast I Rzeczypospolitej mogą stanowić podstawę do badania nierówności majątkowych. Poddałam analizie pięć miast: Poznań, Kraków, Warszawę, Lublin i Lwów. Sprawdziłam także, czy w stosunku do miast XVII-wiecznej Rzeczypospolitej można mówić o wielkomiejskości; zaś wobec braku definicji wielkomiejskości dla okresu staropolskiego, wypracowałam własną; w efekcie przeanalizowałam: współczynnik koncentracji majątkowej, rodzaj zabudowy, liczbę i ruch najemców nieruchomości.

Źródła

Do określenia zamożności mieszkańców nowożytnych miast przydatne są dwa typy dokumentów: rejestry szosu miejskiego oraz kontrybucji szwedzkich. Oba rodzaje podatków były nakładane w podobny sposób, tj. określano kwotę, jaką miało uiścić całe miasto (ryczałt), a podział na stawki dla poszczególnych mieszkańców należał do władz miejskich. To one właśnie decydowały o tym, kto ile miał zapłacić. I choć nie zawsze decyzje te były sprawiedliwe – wspomnieć można o tym, że członkowie władz nieraz sami siebie od podatku uwalniali – to jednak decyzje te z pewnością odzwierciedlały faktyczne nierówności.

Wnioski

W epoce nowożytnej, miasto można uznać za posiadające cechy wielkomiejskie, gdy opisują je następujące elementy:

- wąska grupa elit finansowych (wysoki współczynnik koncentracji Giniego)
- dominuje zabudowa murowana
- występują najemcy nieruchomości, którzy w sytuacji czasowego zastoju gospodarczego opuszczają miasto, zaś po jego zakończeniu powracają

Wysokie współczynniki Giniego odnotowałam jedynie dla Krakowa i Warszawy (0,6-0,7). Krótkotrwały spadek indeksu koncentracji w warunkach kryzysu stanowi kolejną cechę wielkich miast. Taką obserwację mamy tylko dla Warszawy. Miasto rezydencjonalne króla lepiej radziło sobie z krótkotrwałymi problemami niż np. Kraków, którego sytuacja polityczna zmieniła się po wyjeździe dworu królewskiego do Warszawy.

We wszystkich ośrodkach widoczna jest tendencja do wypierania zabudowy drewnianej przez murowaną. Najmniejszą skalę przyjmuje ona w Poznaniu (od pierwszej połowy XVII w.) i Lublinie (druga połowa). W Warszawie obserwujemy dynamiczny rozwój miasta, wywołany m.in. czynnikami politycznymi, we Lwowie dopatrujemy się odbudowy.

Ostatnim elementem charakteryzującym wielkomiejskość byli najemcy lokali. Jeśli przyjmiemy, że wysoka ich liczba w mieście i w poszczególnych nieruchomościach świadczy o jego zamożności oraz o dobrej koniunkturze ośrodka, to we wszystkich badanych przypadkach mamy do czynienia z miastami z potencjałem. Oczywiście około połowy XVII w. widoczny jest spadek liczby wynajmujących; jest to jednak zdarzenie chwilowe i reakcja najemców po jego zakończeniu mówi nam wiele o kondycji ośrodka. W Warszawie wartości te pozostają porównywalne z okresem sprzed zastoju, zaś w Krakowie liczby te ulegają zmniejszeniu. W Lublinie i Poznaniu najemcy powracają, lecz w znacznie zmniejszonej liczbie; jest to zły symptom dla miasta, gdyż oznacza głębsze zmiany, np. utratę znaczenia gospodarczego.

Podsumowując, rejestry podatkowe pozwoliły na stworzenie definicji XVII-wiecznej wielkomiejskości. Niewątpliwie kwestia wielkomiejskości wymaga dalszych badań, których celem będzie stworzenie szerszego katalogu elementów, wychodzących poza aspekt ekonomiczny, a budujących nowożytną definicję tego pojęcia. Bezspornie jednak spisy podatkowe dały podwalinę pod kontynuację takich badań a ich analiza doprowadziła do wniosku, iż przeceniamy wpływ wojen połowy XVII w. na sytuację dużych miast Korony.

---

¹ Badania te rozwijali także inni naukowcy, m.in. C. Shammass, *Constructing a Wealth Distribution from Probate Records*, 'Journal of Interdisciplinary History' 1978, vol. IX, No. 2, pp. 297-307; *taż*, *A New Look at Long-Term Trends in Wealth Inequality in the United States*, 'The American Historical Review' 1993, vol. 98, No. 2, pp. 412-431; G. Alfani, *Economic Inequality in Northwestern Italy: A Long-Term View (Fourteenth to Eighteenth Century)*, 'The Journal of Economic History' 2015, vol. 75, No. 4, pp. 1058-1096; *tenże*, *Wealth Inequalities and Population Dynamics in Early Modern Northern Italy*, 'Journal of Interdisciplinary History' 2010, vol. XL, No. 4, pp. 513-549; *tenże*, *The effects of plague on the distribution of property: Ivrea, Northern Italy 1630*, 'Population Studies' 2010, vol. 64, No. 1, pp. 61-75.

INSTYTUT HISTORYCZNY UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO

KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE 26/28; 00-927 WARSZAWA

tel. (+48) 22 55 20 415

<http://ihuw.pl>

tel./fax (+48) 22 826 19 88

[strona e-Newslettera](#)

Redakcja e-Newslettera: Dobrochna Kalwa d.kalwa@uw.edu.pl